

HUIS MET HISTORIE

Gerrit Tuynman, meester-tekenaar van Grand Hotel Gooiland (1895-1994)

door Jan E. Lamme

Op 23 juni j.l. overleed Gerrit W. Tuynman te Amsterdam. Haast onopgemerkt. Bijna 99 jaar oud. In leven schrijnwerker, bohemiën, kunstenaar, leraar bouwkunde en architect. Maar bovenal een aimabel mens en een levensgenieter. We herdenken hem in dit blad om zijn betrokkenheid bij een paradepaardje van de Hilversumse architectuur: hij tekende het Grand Hotel Gooiland na het eerste ontwerp van Duiker.

Dat was de aanleiding voor enkele interviews die we in 1991 met hem hadden. Een verhaal dat te uitgebreid is voor dit blad. Maar we zinnen op een andere vorm van publicatie.

Kort na de interviews kreeg hij een hersenbloeding, waarvan hij niet meer geheel herstelde. Dankzij de niet aflatende en onvolprezen zorg van zijn vriendin Dineke van Tongeren be-

leefde hij niettemin nog enkele goede jaren. Hij overleed in zijn eigen omgeving en werd op 29 juni j.l. in Deventer begraven. Een bijna idyllische gebeurtenis op een prachtige zomerdag.

Gerrit Tuynman werd geboren in Bergen (NH) in 1895. Van zijn vader, die daar aannemer was, leerde hij de beginselen van bouwkundig tekenen. Zijn eerste werkstuk dat hij zelfstandig maakte was een trap met een kwartslag. Hij was toen 14 jaar.

Na het faillissement van zijn vader (1912) werkte Tuynman elders. In 1913 was hij voor het eerst in Hilversum. Als jonge opzichter werkte hij aan een villa aan de Larenseweg tegenover het terrein van de Utrechtse Waterleiding, een ontwerp van Kropholler. In die tijd had hij privé les bouw-

De laatste levensjaren van Gerrit Tuynman werden zeer veraangenaamd door de aanhoudende zorg van zijn vriendin Dineke van Tongeren (foto 1991: JEL)

kundig tekenen van architect Plate, die ook docent was aan de Academie voor Bouwkunst te Amsterdam. Die inspireerde hem om een avond-mts te bezoeken. In feite verdiende hij in die periode het inkomen voor het oudergezin, omdat vader nooit meer echt aan de bak kwam. Dit gezin was inmiddels verhuisd naar Amsterdam.

Van die tijd dateert zijn ambitie om kunstenaar te worden. In hetzelfde gebouw als de avond-mts zat ook een afdeling beeldhouwen en een opleiding voor tekenleraren. Hij volgde daar wellessen al moest hij daarvoor mts-uren spijbelen. Die tweeslachtigheid bleek later kenmerkend voor zijn leven. Zijn bestemming als architect en zijn wens kunstenaar te zijn, stredden op dat moment al om voorrang.

Werken bij De Bazel

Van 1917 tot 1919 werkte Tuynman op het architectenbureau van De Bazel in Bussum en deed daar veel ervaring op. Op grond daarvan werd hij toegelaten tot de Academie voor Bouwkunst. Ondertussen werkte hij bij verschillende architectenbureaus met steeds meer waardering en uiteindelijk een heel goed salaris.

In 1921 lukte het Tuynman toegelaten te worden tot de proefkamp voor de Prix de Rome. Samen met de architect Van Eesteren werd hij toegelaten tot de eindkamp, een serie opdrachten die tien weken tijd kostten. Midden in die periode stopte hij een poosje. Er was geld nodig in het oudergezin en dus moest hij ander werk voor-

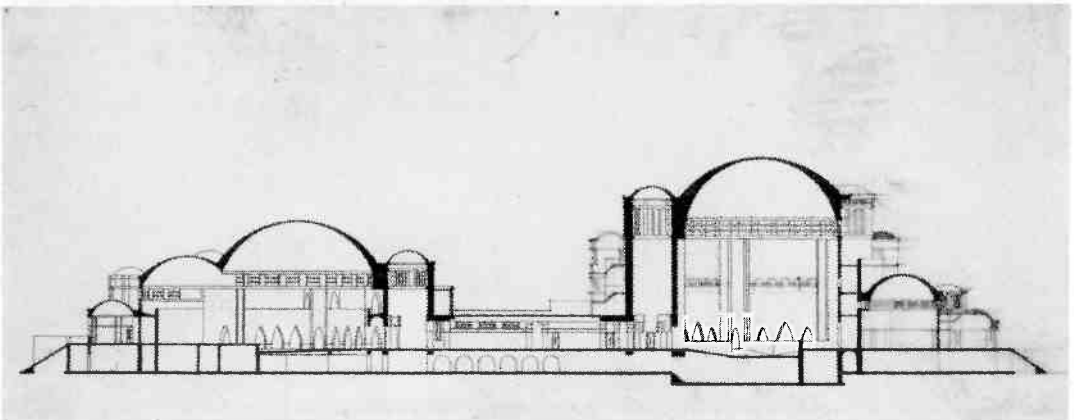
rang geven. Toen hij de draad weer opnam zag hij geen kans meer tekeningen te maken op de voorgeschreven schaal 1:100, maar volstond met tekeningen 1:200. Dat spaarde tijd maar kostte hem ook de eerste prijs, zoals de juryleden achteraf verklaarden.

Bij Jozef Kuypers, een van de juryleden, werkte hij daarna aan de voltooiing van de toren van de Willibrorduskerk aan de Amstel. Toenemend verzet tegen het katholieke geloof maakten het hem onmogelijk met dit werk door te gaan. Ook met zijn ouders raakte hij in conflict omdat zij geen toestemming wilden geven voor een huwelijk dat niet kerkelijk zou worden bezegeld. Met zijn bruid Helena Jacoba Verhoeven, een wiskundestudente uit Leiden, besloot hij daarop naar Frankrijk te gaan. De dag van hun vertrek hebben zij als hun trouwdag beschouwd. In totaal bleven ze er tien jaar, eerst in Montpellier en daarna in Parijs. Vijf van hun zes kinderen werden in Frankrijk geboren.

Het bijzondere licht als inspiratiebron

Gebiologeerd door het licht in Zuid-Frankrijk probeerde Tuynman in Montpellier vooral veel te schilderen. Hij voorzag in het levensonderhoud van het uitbreidende gezin door zich als tekenaar bij architecten te verhuren. Een gelukkige en zorgeloze tijd, naar hij zich herinnerde.

Eind 1928 ging hij met wat spaargeld in zijn eentje naar Parijs. Het verlangen naar nieuwe uitdagingen en zijn liefde voor de lichtstad brachten hem ertoe. Hij liet zijn gezin overko-

Een van de ontwerpen van Gerrit Tuynman voor de Prix de Rome in 1921. Een futuristisch bouwwerk gebaseerd op gedurfde overspanningen met gewapend beton (foto: fam. archief Tuynman).

Gerrit Tuynman tekende in de jaren '20 in Montpellier zijn vrouw Helena Jacoba Verhoeven (foto: JEL)

men, nadat hij werk en een huis had gevonden.

In Parijs werkte hij eerst als schrijnwerker in een meubelfabriek. Van 1929 tot 1932 als tekenaar-ontwerper bij een maatschappij die grote woningbouwprojecten realiseerde. Hij had het er erg naar zijn zin, maar werd ontslagen toen hij weigerde zich te laten naturaliseren. Daarop ging hij met zijn gezin terug naar Amsterdam.

Ondanks de crisis vond hij vrijwel direct een baan. Bij Hardeveld deed hij van 1932 tot 1935 het tekenwerk voor een seminarie te Apeldoorn. Daar werkte Elling ook een poosje, tot hij bij Duiker ging werken als chef de bureau. De vriendschap tussen Elling en Tuynman leidde uiteindelijk tot een nieuwe betrokkenheid met Hilversum.

Werken aan Gooiland

Jan Duiker had het beroemde schetsontwerp van Gooiland gemaakt. Toen werd hij ziek. Op zijn ziekbed heeft hij nog overleg gevoerd over

de uitwerking met Elling, die zelfs bestektekeningen maakte. Toen overleed Duiker. Nog voor de begrafenis nam zijn compagnon Bijvoet in overleg met mevrouw Duiker het project over. Maar Bijvoet werkte in Parijs en dus kwam er veel op de schouders van Elling terecht. Die vroeg Gerrit Tuynman om hem te helpen.

Elling en Tuynman werkten een maand samen toen Elling een conflict kreeg met mevrouw Duiker. Het betrof waarschijnlijk onenigheid over zijn salaris en het resulteerde in het vertrek van Elling. Vanaf dat moment stond Tuynman er dus alleen voor.

Inmiddels was het terrein voor het hotel-restaurant ontdaan van de laatste opstallen en konden betere metingen worden verricht. Dat leidde tot veranderingen van de maten van het gebouw. Tuynman moest daarom opnieuw beginnen met de bestektekeningen. Het enige houvast dat hij had waren het perspectief van de voor-

gevel, de plattegronden en de gevels.

Door het tijdverlies en de druk van opdrachtgever Buurke en de bouwer, moest Tuynman bijna dag en nacht werken. Dat heeft bijna een jaar geduurd en hij deed het in een nu verdwenen gebouwtje aan de Luitgardeweg, op de plaats van de later gebouwde tuinzaal, dat deels als zijn woning en deels als bouwkeet in gebruik was. Hij maakte in totaal 600 bouwtekeningen.

Duikers geesteskind

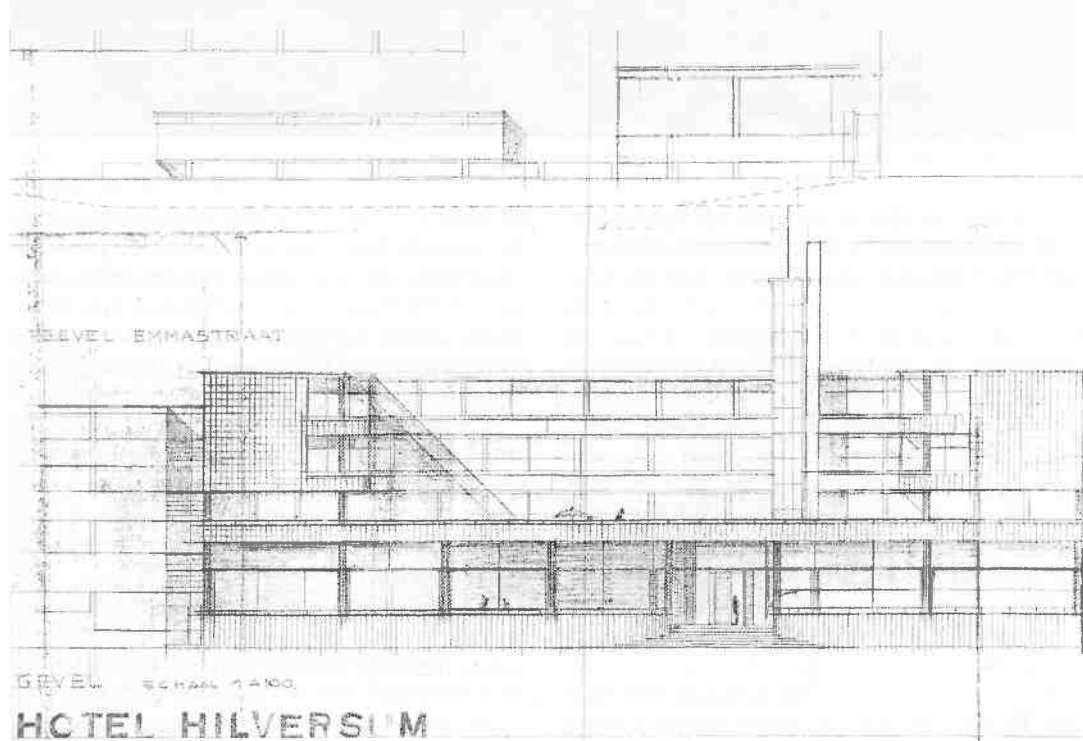
De rol van Bijvoet wilde hij achteraf niet bagatelliseren. Bijvoet kwam elke twee weken enkele dagen uit Parijs over om met Tuynman de vorderingen te bespreken. Dat moet een bijzondere relatie zijn geweest, want Tuynman moest veel doen zonder overleg. Hij noemde het zelf *een wisselwerking op gelijkwaardige basis*. Na contact met Bijvoet heeft hij nooit een tekening overgemaakt. Zelf zei Tuynman erover: *in het raam van de eigenlijke architectonische uitdrukking had ik alle vrijheid*. De suggestie dat het gebouw ook zijn geesteskind zou zijn, wees Tuynman beschei-

den maar resoluut van de hand. In het interview zei hij over Gooiland: *Het is het geesteskind van Duiker en de uitwerking ademde de geest van Bijvoet. De conceptie is echter zo sterk, dat die toch blijft overheersen. Het blijft het werk van Duiker.*

Tuynmans leven na Gooiland

De laatste jaren voor de oorlog werkte Tuynman voor het architectenbureau Baanders in Amsterdam. Hij tekende ondermeer voor de uitbreiding van het Amsterdams Lyceum en diverse verbouwingen. Kort voor het uitbreken van de oorlog werd hij aangenomen bij de Rijksgebouwendienst en nam daarvoor ontslag bij Baanders. De Duitsers beletten zijn aanstelling en dus was hij werkloos. Gelukkig vond hij nieuw werk in Deventer bij Postma, een architectenbureau dat vooral met utiliteitsbouw bezig was. Hij woonde met zijn gezin buiten Deventer en had daar 32 bijenvolken, waarvan de honing een welkom ruilmiddel voor tarwe bleek te zijn.

Van november 1944 tot het eind van de oorlog

Een fragment van een van de 600 bouwtekeningen die Gerrit Tuynman voor het Grand Hotel Gooiland maakte (coll. Monumentenzorg Gemeente Hilversum).

zat Tuynman gevangen in Deventer. Een gijzeling op grond van vermeende spionage van zijn zoon. De bevrijding van Deventer kwam op 10 april, maar ging gepaard met het kapotschieten van zijn huis door de Canadezen, die er Duitsers in vermoedden. De familie en de burens overleefden de aanval in de kelder.

Na de oorlog ging de familie terug naar Amsterdam, waar hij al snel weer werk vond bij verschillende architecten. In 1946 werd hij voor twee dagen in de week aangesteld bij de Kunstnijverheidsschool, later de Rietveld Academie. Dat gaf hem een basisinkomen, waardoor hij verder als zelfstandig architect kon werken. Aan de school bleef hij verbonden tot hij 65 werd (1960). Ook gaf hij les in bouwkunde aan de Academie voor Bouwkunst. Met de toenmalige directeur Snellebrand associeerde hij zich. Samen bouwden ze woningen en bijvoorbeeld het Willem Dreeshuis in de Watergraafsmeer.

Opnieuw Parijs

Na zijn pensionering ging Tuynman terug naar Parijs, waar zijn dochter een atelier had. Hij ontmoette er de architect Boudoin die zijn hulp

Gerrit Tuynman op hoge leeftijd. Zelfportret (foto: JEL)

vroeg bij de realisatie van grote uitbreidingsplannen. Het idee om daaraan een half jaar te werken lokte hem wel, maar het werd uiteindelijk vier jaar. Op zijn 66e jaar begon hij nog aan een cursus urbanistiek en behaalde het certificaat. Hij werkte mee aan de eerste suburbane uitbreidingen van Parijs, die van Ruesnes en Eaubonne. In 1964 ging hij voor Boudoin negen maanden naar Tunesië en maakte daar een stedenbouwkundig plan voor een toeristisch oord vlak bij de Algerijnse grens. Toen keerde hij terug naar Nederland.

Ook daarna is hij nog als architect werkzaam geweest. Het betrof vooral utiliteitsbouw. Zijn laatste opdracht was de bouw van rouwkamers in het uitvaartcentrum aan de PC. Hoofdstraat te Amsterdam in 1973, die hij ook zelf uitvoerde.

De kunstenaar Tuynman

Het overlijden van zijn vrouw in 1982 was voor Gerrit Tuynman de aanleiding om zich opnieuw met de schilderkunst bezig te houden. Hij was daar na zijn periode in Montpellier mee gestopt. Maar 50 jaar na dato nam hij de penseel bijna heimelijk weer ter hand. Een vriendin vertelde bij zijn begrafenis, dat hij zich voor dat doel tijdelijk terugtrok op een eiland in de Middellandse Zee. Schilderen heeft hij tot op hoge leeftijd met veel plezier gedaan, maar hij bereikte daarmee niet het niveau van zijn architectuur. Zoals hij het zelf in 1990 onder woorden bracht in opgetekende gesprekken met zijn kleinzoon Chunglin Kwa: *Als architect voelde ik een groot meesterschap, als schilder was ik teveel leerling.*

Bronnen

- 1 Chunglin Kwa, Interview met Gerrit W. Tuynman, mijn grootvader (maart 1990, niet gepubliceerd). Het verslag betreft vooral de periode 1921-1931 en bevat veel familiegegevens.
- 2 A. den Dikken, J.E. Lamme en F.F.M. Repko, Gesprekken met Gerrit W. Tuynman (1991, niet gepubliceerd). Met dank aan Anette Koenders voor de verslaggeving op basis van de geluidsbanden.